

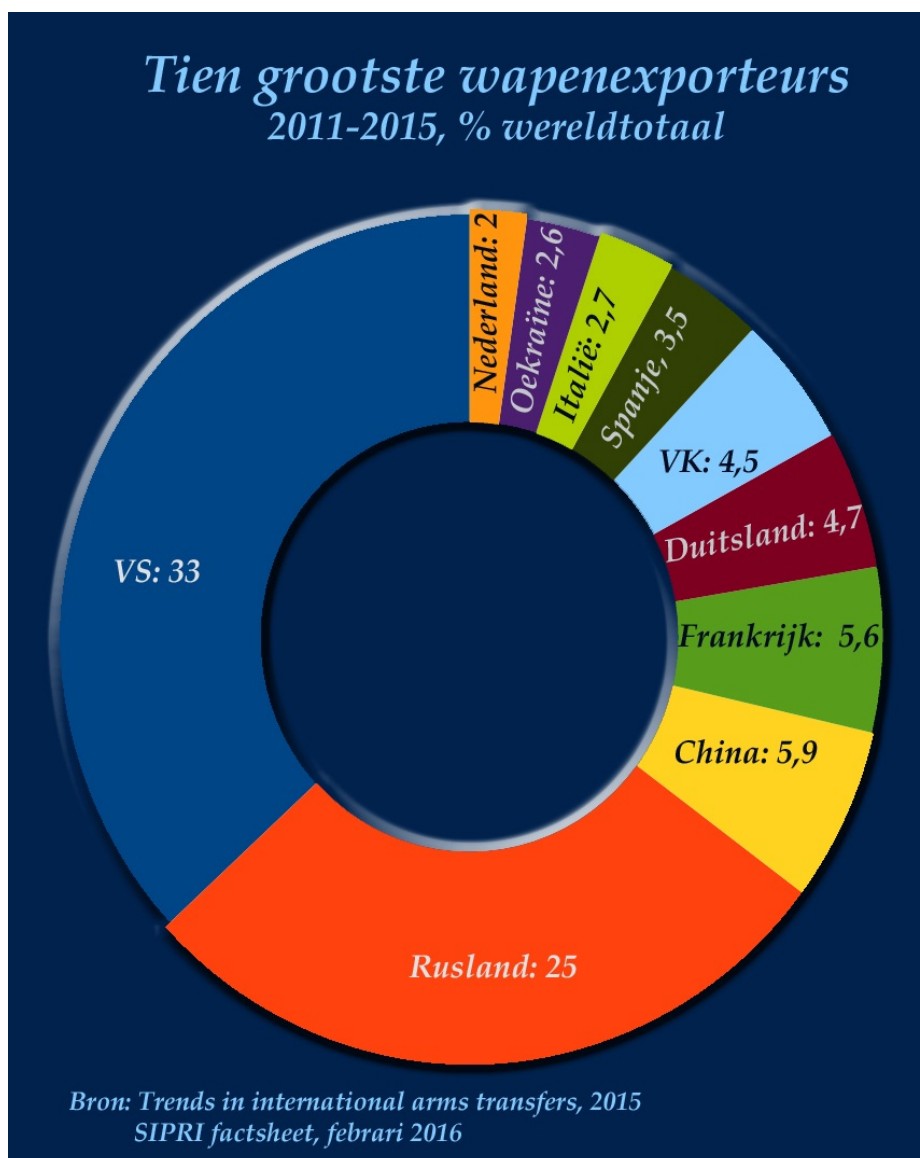
Stop Wapenhandel

Anna Spenglerstraat 71 - 1054 NH Amsterdam - Phone +31 (0)20 616 4684
www.stopwapenhandel.org

Wapenhandel, de cijfers, de regels en de feiten

Internationale wapenhandel

Wereldwijd gaat er jaarlijks ruim 400 miljard dollar om in wapenhandel. De meeste wapens worden geproduceerd voor gebruik door de eigen krijgsmacht, een deel van de wapens wordt geëxporteerd.

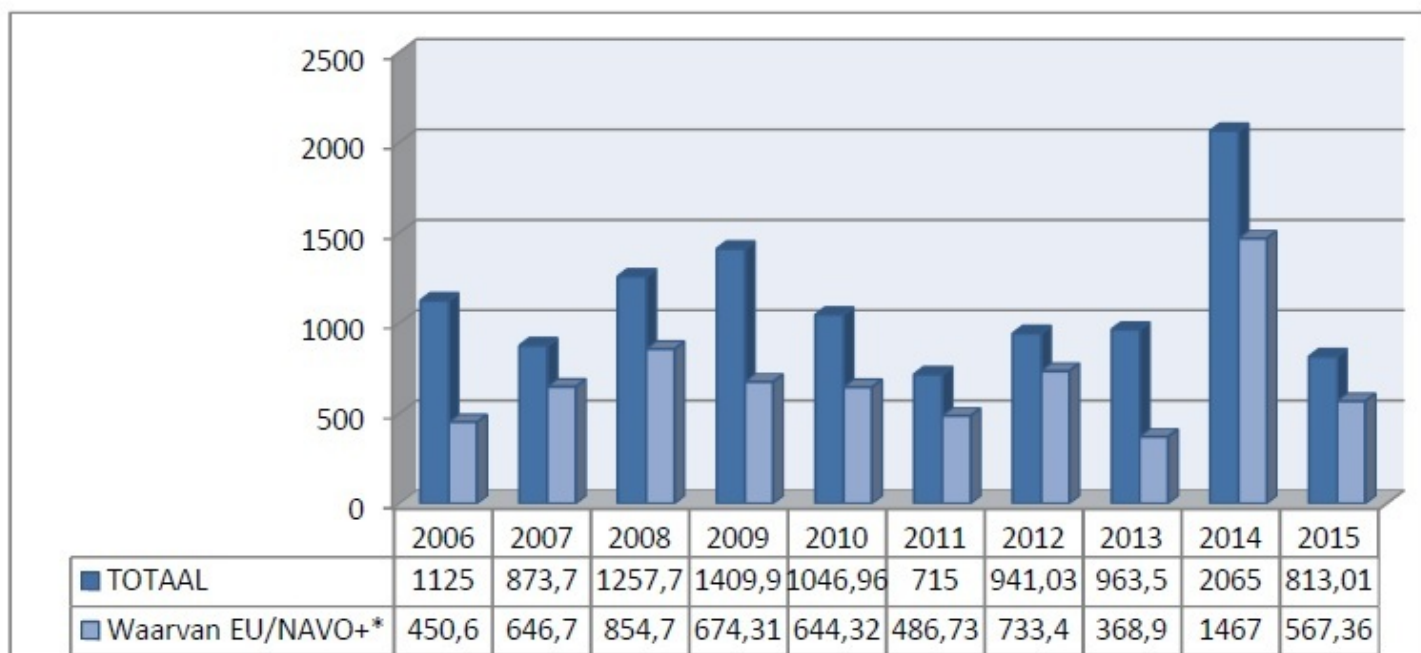

De Verenigde Staten is veruit de belangrijkste wapenleverancier, Rusland komt op plaats twee. Ook Nederland speelt een belangrijke rol in de internationale wapenhandel. In de periode 2011-2015 was Nederland de 10^e wapenexporteur van de wereld.

Er zijn enkele honderden Nederlandse bedrijven in deze sector actief. Voor de meeste van deze bedrijven is het maken van wapens en wapenonderdelen maar een klein deel van hun werk, naast productie voor de civiele markt. De belangrijkste Nederlandse wapenindustrie maakt marineschepen, delen van gevechtsvliegtuigen en helikopters, en radar- en vuurleidingsystemen waarmee bommen en raketten hun doel zoeken.

Klanten voor Nederlandse wapens

Gemiddeld wordt jaarlijks voor een kleine miljard euro aan wapenexportvergunningen afgegeven. Daarnaast is Nederland een belangrijke doorvoerhaven – wapens worden elders gemaakt en via Schiphol en Rotterdam vervoerd naar andere landen.

Nederlandse wapenexport 2006-2015, waarde afgegeven vergunningen in miljoenen euro's. Bron: Het Nederlands wapenexportbeleid in 2015, uitgave Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en Ministerie van Buitenlandse Zaken

Nederlandse wapens gaan de hele wereld over. Veel wordt verkocht aan Europese buurlanden en de Verenigde Staten, maar we verkopen ook wapens aan bijvoorbeeld Indonesië, Turkije, Saoedi-Arabië, Egypte, Jordanië en Thailand; landen in conflictgebieden of waar mensenrechten geschonden worden.

Grootste afnemers Nederlandse wapens (2006-2015)

1. VS
2. Duitsland
3. Indonesië
4. Marokko
5. Turkije

Niet alleen de wapenindustrie, ook het Nederlandse Ministerie van Defensie is een belangrijke wapenexporteur. Regelmatig worden door het leger afgedankte wapens verkocht naar het buitenland. Er is een grote tweedehands en zelfs een derdehands markt voor wapens. Eenmaal verkochte wapens kunnen nog decennialang opduiken. Deze eeuw waren bijvoorbeeld Chili, Peru en Jordanië grote afnemers van tweedehands wapens uit Nederland. Jordanië kreeg zelfs pantservoertuigen kado.

Op de foto: Pantservoertuigen op weg naar het Parelplein. Bahrein, februari 2011.

Arabische Lente

Eerder verkocht Defensie ook afgeschreven pantservoertuigen aan onder meer Egypte en Bahrein. Bezwaren vanwege de slechte mensenrechtensituatie in deze landen werden door de regering weggewimpeld. Maar tijdens de zogenaamde 'Arabische Lente' in 2011

werden deze pantservoertuigen ingezet om volksoptstanden hard neer te slaan. Daarna beloofde de regering beterschap en een strenger exportbeleid. In de praktijk is hier helaas weinig van te merken.

Regels

De overheid wil de wapenhandel controleren. Daarom moet voor elke export apart een vergunning worden aangevraagd. De regels daarvoor zijn op Europees niveau vastgesteld. Er wordt onder andere gekeken naar de mensenrechtensituatie in het land waar de wapens terechtkomen, de internationale veiligheid en eventuele dreiging van terrorisme. De regels zijn ruim te interpreteren, en het ene land is veel soepeler in het geven van een vergunning dan het andere. Bedrijven maken daar handig gebruik van.

Wapenhandelsverdrag

Eind 2014 werd het internationale Wapenhandelsverdrag van kracht, bedoeld om wapenhandel te reguleren. Veel NGO's hebben campagne gevoerd voor dit verdrag, maar in de praktijk is er weinig bij gewonnen. Het verdrag richt zich niet op vermindering maar op controle van wapenhandel. Mede daarom hebben Westerse wapenfabrikanten het Wapenhandelsverdrag omarmd. Zij zien het als iets dat eerlijke concurrentieregels voor de internationale wapenindustrie kan vastleggen, zoals ook andere handelsoverdragen dergelijke regels vastleggen.

Wat de controle nog eens extra ingewikkeld maakt is dat de meeste bedrijven specialistische apparatuur of elektronica maken, die later samengevoegd wordt tot één wapen, vliegtuig, schip of tank. Sommige onderdelen – denk aan navigatieapparatuur voor schepen – zijn 'dual-use'. Ze kunnen zowel militair als civiel gebruikt worden.

Zeker als zo'n onderdeel eerst uitgevoerd wordt naar een ander land om daar in het uiteindelijke wapen ingebouwd te worden, is het nog amper mogelijk om erachter te komen wat de uiteindelijke bestemming is.

De Nederlandse overheid zegt dat ze de Europese regels streng toepast, maar in de praktijk valt dat vaak tegen. Vooral als het gaat over mensenrechten en ontwikkeling worden de regels erg soepel toegepast. Landen die op grove wijze mensenrechten schenden en landen met repressieve en/of militaire regimes behoren tot de klantenkring van de Nederlandse wapenindustrie. In 2014 gaf de regering een wapenexportvergunning voor Turkmenistan af, ondanks dat het van mening is dat dat land "een van de meest restrictieve regimes ter wereld" heeft. Enkele jaren eerder mochten er korvetten naar Indonesië, ook al werden soortgelijke schepen gebruikt bij troepenvervoeren en kustbeschietingen in het conflict in Atjeh.

Nederlandse wapens worden ook in oorlogen gebruikt. Zo zijn er de afgelopen jaren wapens geleverd aan landen die oorlog voeren in Jemen, waarbij het aanvallen van burgers veelvuldig voorkomt, en aan landen die wapens doorvoeren naar strijdende partijen in de burgeroorlog in Syrië.

Nederlandse wapens in oorlog Jemen

Onderzoek van Stop de Wapenhandel bracht aan het licht dat vanuit Nederland geleverde wapens een belangrijke rol spelen in de oorlog in Jemen. De door Saoedi-Arabië geleide coalitie zet onder meer M109 howitzers van de VAE in, waar Nederland tot voor kort granaten en reserveonderdelen voor leverde. Daarnaast gaat het om communicatiesystemen in Saoedische tanks, vuurleidingssystemen in Egyptische schepen (onder andere betrokken bij zeeblokkade) en door de Nederlandse luchtmacht afgestoten F16's die aan Jordanië zijn verkocht.

In 2015 kreeg wapenbedrijf Thales nog een vergunning voor de miljoenenexport van radarapparatuur voor nieuwe schepen voor de Egyptische marine. De regering negeerde daarbij de deelname van deze marine aan de zeeblokkades in het kader van de Jemen-oorlog.

Op de foto: M109 Howitzers in Jemen.

Bedrijven

Er zijn in Nederland een paar grote bedrijven die hun geld voornamelijk aan wapens en andere militaire producten verdienen. Dat zijn:

–Thales Nederland: onderdeel van het grote Franse bedrijf Thales. Thales Nederland maakt vooral radar- en vuurleidingsapparatuur.

–Damen / De Schelde: Deze scheepswerf heeft de afgelopen jaren grote marineschepen geleverd aan onder meer Indonesië en Marokko. Het gaat hier om

hele dure schepen voorzien van de allernieuwste snufjes.

–Stork: het maakt bijvoorbeeld onderdelen voor militaire vliegtuigen en helikopters. Het bedrijf helpt ook bij de ontwikkeling van het nieuwe peperdure gevechtsvliegtuig F35 (Joint Strike Fighter (JSF)).

–TNO: Dit is een onderzoeksinstituut dat nauw betrokken is bij de ontwikkeling van militaire goederen en diensten.

–Airbus: een Europees bedrijf met fabrieken in onder meer Duitsland, Frankrijk en Spanje. Het behoort tot de grootste militaire bedrijven ter wereld. Het maakt vooral vliegtuigen en helikopters, maar ook kernwapens en andere raketten.

Airbus

Wapenfabrikant Airbus is het 7e grootste wapenbedrijf ter wereld en de een-na-grootste van Europa. De afgelopen jaren leverde Airbus militaire helikopters aan Saoedi-Arabië, dat oorlogsmisdaden pleegt in Jemen. Onderafdeling MBDA verkocht raketten aan Qatar. Er loopt een leveringscontract voor grensbewakingssystemen voor Roemenië en Saoedi-Arabië, ook aan het tegenhouden van vluchtelingen verdient Airbus goed.

Om belastingredenen zit het hoofdkantoor van Airbus in Nederland. Vanwege deze Nederlandse vestiging vindt de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering plaats in Amsterdam. Stop Wapenhandel grijpt deze bijeenkomst vaak aan om protest te laten horen.

Wapenindustrie

De wapenindustrie is een van de drijvende krachten achter de ontwikkeling van steeds nieuwere en gevaarlijker wapens. Om te lobbyen bij de regering en grote opdrachten binnen te halen, werkt de Nederlandse wapenindustrie samen in de NIDV (Stichting Nederlandse Industrie voor Defensie en Veiligheid). De NIDV houdt elk najaar een symposium en een beurs. De wapenindustrie pleit ook voor hogere militaire budgetten. Op Europees niveau zijn de meeste wapenbedrijven aangesloten bij de invloedrijke lobbyorganisaties ASD en EOS.

EU financiering militair onderzoek

Jaarlijks geeft de EU veel subsidies aan onderzoek op allerlei vlakken. Militair onderzoek was voorheen uitgesloten. Wapenbedrijven kregen echter wel subsidies voor 'security'-onderzoek, bijvoorbeeld naar ontwikkeling en gebruik van drones of naar toepassingen voor

grensbewaking. De Europese Commissie wil dat vanaf 2020 ook militair onderzoek gefinancierd kan worden. Een door de EU geïnitieerde adviesgroep, waarin vooral vertegenwoordigers uit de wapenindustrie zaten, stelde voor om minimaal een half miljard euro per jaar hiervoor te besteden en de resultaten van onderzoeken geheim te houden.

Wapenbeurzen

Om reclame te maken voor hun producten staan Nederlandse bedrijven vaak op wapenbeurzen, die over de hele wereld gehouden worden. Een paar keer per jaar gaat een Nederlandse minister of staatssecretaris mee naar zo'n beurs om de Nederlandse handel nog eens extra aan te prijzen. Op een wapenbeurs worden nieuwe contacten met klanten gelegd en worden contracten afgesloten. Ook in Nederland worden met enige regelmaat wapenbeurzen gehouden.

MAST

In juni 2016 vond in Amsterdam de internationale maritieme wapenbeurs MAST plaats. Met expliciete steun van de Koninklijke Marine waren officiële delegaties uitgenodigd uit landen in conflictgebieden, landen met militaire regimes, en landen waar ernstige mensenrechtenschendingen plaatsvinden. Vooral het uitnodigen van Saoedi-Arabië was controversieel en stuitte op protesten. Uiteindelijk kwam dat land niet opdagen, en sprak de Amsterdamse gemeenteraad zich expliciet uit tegen wapenbeurzen in de stad.

Op de foto: protest bij de ingang van wapenbeurs MAST.

IDEX

Begin 2015 leidde minister Hennis van Defensie een zwaar opgetuigde handelsdelegatie naar het Midden-Oosten. Bezoek en deelname aan de wapenbeurs IDEX in Abu Dhabi stond daarbij centraal. De Nederlandse wapenindustrie ziet het Midden-Oosten als een belangrijke doelmarkt. De vele conflicten, repressie en mensenrechtenschendingen waren volgens de regering geen reden om het promoten van Nederlandse wapens in die regio achterwege te laten.

Doorvoer en dual-use

Naast de eigen wapenexport is Nederland ook een belangrijk doorvoerland voor militaire goederen. Via de mainports Schiphol en Rotterdam vinden vele wapens hun weg van het land van herkomst naar hun bestemming. De controle hierop schiet vaak tekort. Als een ander EU- of NAVO-land de export al heeft goedgekeurd dan vindt de Nederlandse overheid het over het algemeen wel best. Zo gaan er via Nederland wapens naar landen waar Nederlandse bedrijven zelf niet aan zouden mogen leveren.

Sommige goederen kunnen zowel militair als civiel gebruikt worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor nachtzichtkijkers, chemische stoffen en speciale computerapparatuur. Voor de export van deze producten is een ander soort vergunning, een zogenaamde 'dual use-vergunning', nodig. Daarbij wordt ook gekeken naar wie de goederen gaat gebruiken en waarvoor.

Israël

De Nederlandse regering voert een terughoudend wapenexportbeleid voor Israël. Vanwege de schendingen van mensenrechten en internationaal recht, door de bezetting en de onderdrukking van Palestijnse burgers mogen er nauwelijks wapens naar dat land uitgevoerd worden. Het beleid voor dual use-goederen is echter een stuk soepeler. Verontrustend zijn met name de levering van onderdelen van nachtzichtapparatuur aan het Israëlische leger en de levering van chemicaliën die als grondstof voor chemische wapens kunnen dienen. Vooral omdat Israël als een van de weinige landen het Chemische Wapens Verdrag niet heeft geratificeerd.

Militarisering veiligheid

Sinds de aanslagen in de VS op 11 september 2001 is de markt voor binnenlandse veiligheid in hoog tempo gegroeid, evenals die voor grensbewaking en cyberbeveiliging. De nieuwe fixatie op veiligheid gaat gepaard met een militarisering ervan. Er komen steeds meer militaire middelen ter beschikking voor politionele en paramilitaire inzet op veiligheidsgebied. Nagenoeg alle grote wapenproducenten hebben inmiddels speciale afdelingen voor homeland security. Daar naast steken vele nieuwe gespecialiseerde bedrijfjes de kop op. Amerikaanse,

Britse en Israëlische ondernemingen hebben vooralsnog een groot deel van de markt in handen. Ook voor Nederlandse bedrijven is deze sector van toenemend belang.

Europese grensbewaking

Er worden steeds meer militaire middelen ingezet om vluchtelingen tegen te houden voor de buitengrenzen van de EU. De Europese militaire industrie verdient goed aan grensbewaking. Wapenbedrijven Airbus, Finmeccanica en Thales behoren tot de grote spelers op dit gebied. Ook het Nederlandse TNO is een belangrijk bedrijf op dit vlak. Tegelijkertijd zijn Airbus, Finmeccanica en Thales belangrijke wapenleveranciers aan landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, waar de vele conflicten mensen dwingen om te vluchten.

Aankopen

Het Nederlandse leger koopt zelf natuurlijk ook wapens. Na een lange discussie besloot dit kabinet het gevechtsvliegtuig F35 (Joint Strike Fighter) te kopen. Daar is veel tegenin te brengen: het is een puur aanvalsvliegtuig, het is geschikt voor kernwapengebruik en de kosten lopen in de miljarden. De Nederlandse wapenindustrie kan er echter goed aan verdienen. Een nieuwe geplande grote aankoop is die van onderzeeërs voor de marine.

Stop Wapenhandel

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. We informeren journalisten en politici over exportdeals, mazen in de wet en over de financiering van de wapenindustrie door kredietverzekeraars, banken en pensioenfondsen. Ook organiseren we acties tegen wapenbeurzen en tegen export naar conflictgebieden en mensenrechtenschenders.

De wapenindustrie is een drijvende kracht achter de handel in steeds gevaarlijkere en duurdere wapens. Stop Wapenhandel geeft tegenwicht aan de lobby van de wapenindustrie. Wapens dragen vrijwel nooit bij aan vrede en veiligheid. Stabiele en duurzame vrede bereik je door een eerlijke verdeling van macht en welvaart, en door investeringen in onderwijs, milieu en economische ontwikkeling. Militaire aankopen gaan juist ten koste van vredesinvesteringen.

Pensioenfondsen

Veel pensioenfondsen beleggen een deel van hun vermogen in de wapenindustrie. De meeste deelnemers in pensioenfondsen willen dit niet, vooral niet als er in massavernietigingswapens als kernwapens wordt geïnvesteerd. Onderzoek en acties van Stop Wapenhandel en anderen trekken steeds meer pensioenfondsen over de streep om uit kernwapenbedrijven te stappen. Grote achterblijver is het grootste pensioenfonds, ABP, dat honderden miljoen euro's in kernwapenbedrijven blijft beleggen.

We hebben uw hulp nodig

Voor onafhankelijk onderzoek is onafhankelijk geld nodig. Stop Wapenhandel krijgt geen structurele subsidie en geen overheidsgeld. Help mee en geef op rekening NL11 TRIO 0390 4073 80 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam. Alle beetjes helpen.

